

Видається з травня 1922 року

№ 12 (887) • грудень • 2003

Головний редактор
Іван ЩЕРБАТЕНКО

Редакційна рада:

Віктор Андрущенко, Галік АРТЕМЧУК,
Микола ЄВТУХ, Валентин ЗАЙЧУК,
Арсен ЗІНЧЕНКО, Іван ЗЯЗЮН,
Олександр КИРИЧУК, Василь КРЕМЕНЬ,
Неля НИЧКАЛО, Віктор ОГНЕВ'ЮК,
Павло ПОЛЯНСЬКИЙ, Володимир ПУГАЧ,
Олександр РОМАНОВСЬКИЙ,
Ганна ТИМОШКО, Анатолій ФУРМАН,
Микола ШКІЛЬ

Відповідальний секретар
Анжеліна ПУГАЧ

Редактори відділів:
Вікторія РОЗОВА,
Мар'яна СЛЮСАРЕВСЬКА

Фотокореспондент Костянтин ГОЛУБЕВ

Редакція розглядає рукописи обсягом до 20 сторінок, передруковані на машинці або роздруковані з дискети у форматі Word (додається) через 2 інтервали. Автори статей подають також повні відомості про себе, ким і де працюють або навчаються, фото розміром 6 см x 9 см, домашню адресу з поштовим індексом, копію довідки про ідентифікаційний код.

Редакція зберігає за собою право на редагування і скорочення статей. Думки авторів не завжди збігаються з точкою зору редакції. За достовірність фактів, цитат, імен, назв та інших відомостей відповідають автори. Статті не рецензуються і не повертаються.

Редакція приймає благодійні внески, а також замовлення на випуск тематичного номера, окремого розділу або вміщення реклами за кошти замовника. Наш розрахунковий рахунок N2600000125001 у Першій Київській філії АБ «Укргазбанку», МФО 300294. Інд. код 23513009.

Посилання на публікації «Рідної школи» обов'язкові.

Адреса редакції: 01103, Київ-103,
провул. Академіка Філатова, 3/1
(п'ятий під'їзд, перший поверх),
телефон-факс: (044) 268-32-52

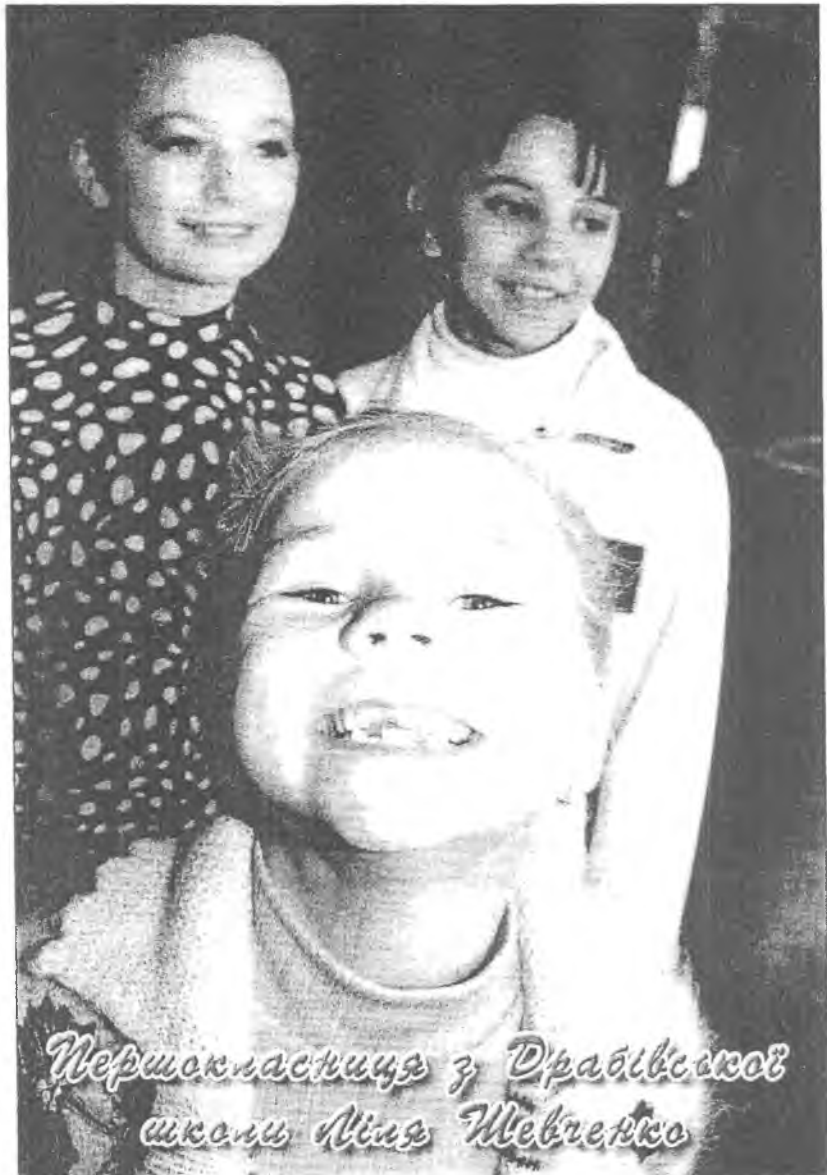

Телефони:
Головний редактор
268-32-52
Заступник гол. редактора,
Відповідальний секретар
268-32-41,
Редактори відділів
268-32-41.

Видруковано на журнальному комплексі
видавництва «Преса України».
252146, Київ-146, вул. Героїв Космосу, 6.

Набір — Віра Дубініна

© «Рідна школа», 2003

*Першокласниця з Драбівської
школи Ніна Шевченко*

«Рідна школа» —

добрий порадник кожного освітянина, вченого, методиста, усіх, хто вболіває за розбудову освіти в Україні, оновлення її змісту, вдосконалення форм і методів навчання учнів.

Журнал входить до переліку видань ВАКу України, публікації в яких зараховуються як наукові при захисті кандидатських і докторських дисертацій.

Передплачуйте і читайте наш часопис!

Індекс 74422

Підписано до друку 28.11.2003. Формат 60x84 1/8.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 12,0. Умовн.
фарбо-відб. 16,8. Обл.-вид. арк. 16,0. Зам. 0139312.

ОСВІТА — ХХІ СТОЛІТТЯ

НИКОЛАЄНКО Станіслав — Трансформація педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в законодавстві про освіту	3
ПУГАЧ Анжеліна — У дорозі до Василя Сухомлинського	5
ЧЕРНИШОВА Євгенія — Стан підготовки майбутнього вчителя до формування в учнів основ знань щодо здоров'я та безпеки життєдіяльності	8
КУЗЬ Володимир — Готуємо вчителя для школи нового покоління	10

СТУДІЇ: ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

ФАДЕЄВА Тетяна — Готовність дитини до шкільного навчання	14
КОЧУБЕЙ Тетяна — Дитинство: наукові підходи до його розуміння	17
ВОЛОЩУК Іван, ШЕПОТЬКО Віктор — Психолого-педагогічні засади індивідуального навчання молодших школярів	21
ШУШАРА Тетяна — Активізація навчально-пізнавальної діяльності під час розв'язування задач	24
КОДЛЮК Ярослава — Ілюстративний матеріал як структурний компонент шкільного підручника (дидактичний аспект)	26
ПАЛАМАРЧУК Валентина — Закономірності навчання і розвитку учнів: аспект взаємозв'язку	29
ЗАБЛОЦЬКА Ольга — Знання про структурну рівневість матерії — у зміст навчання	32

СТУДІЇ: ВИХОВАННЯ

БАСИЛАДЗЕ Нодар — В.О. Сухомлинський про підходи до виховання учнів	34
БУРДУН Віктор — Взаємодія сім'ї і школи в трудовому вихованні підлітків	35
ХИМИЧ Нінель — Моральні засади християнства у духовному вихованні студентів	37
НАРОВЛЯНСЬКА Марина, ПОРОХ Людмила — Емоційні стани школярів під час навчально-виховного процесу: проблеми та можливості	39
КУЗЬМІНСЬКА Леся — Ціннісна значущість музики в моральній соціалізації особистості	40

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

БАЧИНСЬКА Євгенія — Організаційна структура управління підготовкою вчителів до класного керівництва в системі підвищення кваліфікації	42
---	----

МЕТОДИКА. ПРАКТИКА. ДОСВІД

КЛОВАК Галина — Зміст і форми підготовки вчителя-дослідника в умовах педагогічного університету	46
ЩЕРБАНЬ Микола — Система педагогічних умов формування правової культури майбутніх молодших спеціалістів	49
МІТРЯСОВА Олена — Про міждисциплінарні зв'язки в органічній хімії	52
РУДЕНКО Лідія — Секція «Основи аранжування» в школі	54
ВОЛОЩУК Олег — Педагогічні засади організації комп'ютерного дозвілля молоді у контексті сучасних проблем педагогіки дозвілля	56
СОПІЛЬНЯК Микола — Персоніфікований підхід до пошуку шляхів навчання образотворчого мистецтва	57
СИПЧЕНКО Валерій — Дума про Вчителя	60
БУЗОВА Олена — Педагогічна інтерпретація художньої культури в змісті музичної підготовки майбутніх учителів музики	61
БУГРИЙ Олена — Формування інтелектуально-графічних умінь	64
КУЖІЛЬНА Любов — Національна модель світу в творчості Івана Драча (в аспекті категорії гармонійного)	66

ПОГЛЯД В ІСТОРІЮ

ЯВОРСЬКА Стефанія — Реалізація методичних ідей у практиці роботи школи (50-ті роки ХХ століття)	69
ШЕВЧЕНКО Світлана — Перша докторська дисертація з педагогіки в Україні	72
ПЕЧЕНЕЖСЬКА Ольга — Освітнянські бібліотеки на шпальтах часопису «Для народного учителя» (1907—1917) — органу прогресивної педагогічної думки	74
Покажчик статей за 2003 рік	76

ЗА РУБЕЖЕМ

ОЛІЙНИК Ольга — Становлення університетських бібліотек у США (Кінець ХІХ — ХХ століття)	79
---	----

Однак В.О. Сухомлинський зауважував, що врахування вікових й індивідуальних особливостей школярів не означає пасивного пристосування до них або зниження вимог, не означає необхідності фетишизувати їхні здібності. Навпаки, варто шукати найбільш ефективні шляхи виховного впливу із врахуванням індивідуальних рис, особливостей психічного розвитку, особистого й суспільного досвіду. Сутність такого підходу полягає в тому, щоб тримати в полі

зору кожного учня, знати його особливості, спиратися на позитивні якості, надавати допомогу, коли це необхідно, і заохочувати хороші вчинки, застосовувати різні методи й прийоми виховного впливу, враховуючи особливості кожної дитини. Все це унеможливує формальне й байдуже ставлення до дітей.

Література

1. Сухомлинский В.А. Верьте в человека. — М.: Мол. гвардия, 1960.

2. Сухомлинский В.А. Мысли о школьном воспитании // Коммунист Украины. — 1968. — №10.
3. Сухомлинский В.А. Разговор с молодым директором школы. — Избр. произведения: В 5-ти т. — К.: Рад. школа, 1980. — Т.4.
4. Сухомлинский В.А. Семья нестигаемых // Юность. — 1969. — №7.
5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. — Избр. произведения: В 5-ти т. — К.: Рад. школа, 1980. — Т.3.

Взаємодія сім'ї і школи в трудовому вихованні підлітків

Віктор БУРДУН.

асистент кафедри інженерно-педагогічних дисциплін Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка

ня в системі сімейного виховання — це насамперед озброєння загальнотрудохими знаннями й навичками, розвиток працьовитості й формування психології людини, яка працює, здатна в різних формах організації праці домогтися успіху, виявляти запевнятивість і творчий підхід [2, с.8].

Трудове виховання в сім'ї — це безпосередня й постійна участь дітей у сильній домашній праці, у процесі якої відбувається зближення батьків і дітей. У сім'ї не може бути важливої й неважливої роботи, — вона вся необхідна для сім'ї. Користь від такої праці буде величезною в тому випадку, якщо підліток усвідомлює її необхідність і значущість.

Для з'ясування можливих шляхів поліпшення трудового виховання підлітків у сім'ї необхідно зробити аналіз реального стану виховного потенціалу сучасної родини, всіх чинників і умов, що роблять на нього як прямий, так і опосередкований вплив. З цієї метою нами було проведено анкетування серед підлітків і їхніх батьків.

Основними завданнями анкетування було визначити види й характер трудової діяльності дітей у сім'ї, розподіл трудових доручень між членами родини; визначити чинники, які впливають на процес трудового виховання підлітків у сім'ї.

При визначенні видів праці, що виконуються підлітками в сім'ї, більшість з них зазначили, що беруть найактивнішу участь у господарському житті родини (придбання продуктів харчування, прибирання приміщень, допомога членам сім'ї). Однак лише одиниці з них розглядають цю допомогу як свій обов'язок перед близькими. Тому вони роблять її, найчастіше, не за власною ініціативою, а за проханням чи дорученням батьків. Деякі ж діти виконують тільки ті доручення й обов'язки, які подобаються їм. Слід зазначити, що в підлітковому віці як головному етапі становлення особистості особливо інтенсивно відбувається моральне осмислення потреби у праці.

Тому необхідно саме в цей час сформувати розуміння праці як обов'язку.

При дослідженні практики здійснення сім'єю трудового виховання підлітків були виявлені чинники, що впливають на цей процес:

1. Збільшення терміну навчання у школі, що сприяє більш пізньому вступу дітей у трудове життя суспільства.

2. Невисоке економічне забезпечення родини. Батьки основний час витрачають на заробітчанство, що зменшує спілкування й спільну діяльність з дітьми.

3. Умови міської квартири створюють низку проблем у здійсненні трудового виховання підлітків, особливо хлопчиків.

4. 41% батьків мають недостатні педагогічні й психологічні знання, не вміють правильно організувати трудове виховання підлітків, обираючи більш легкий шлях: ніж змушувати, простіше зробити самому.

5. Високий відсоток розлучень, що є наслідком багатьох соціально-побутових і моральних причин.

6. Збільшення розриву між родиною й школою. Звичайна загальноосвітня школа майже усунулася від виконання ролі помічника сім'ї. А нові суспільні інститути хоча і з'явилися, але ще не зміцніли й не в змозі надати ефективну допомогу сім'ї.

Для того, щоб ліквідувати розрив між школою й сім'єю, слід скоординувати виховну роботу педагогічного колективу школи, батьківського комітету, міліції й органів охорони здоров'я, станцій юних техніків та інших клубів, бібліотек з чітким розподіленням функцій кожного з цих учасників виховного процесу. Впроваджувати силами школи систематичне навчання батьків ефективних форм, методів і прийомів трудового виховання дітей. Організовувати ретельне вивчення й спільне обговорення ходу й результатів виховної роботи, виявлення причин знайдених недоліків трудового виховання й здій-

Сім'я є першою і найважливішою ланкою в житті кожної людини. Структура родини, її соціальне й матеріальне становище, загальноосвітній рівень, духовно-моральні цінності батьків надають певну спрямованість процесу виховання дітей і впливають на формування самосвідомості дитини — її поглядів, переконань, уподобань [6, с.3]. Моральні уявлення, життєві установки підлітків багато в чому відображають життя сім'ї, її ідеали. У сім'ї задовольняються їхні життєво важливі споживчі потреби й інтереси, формуються цінності. Під впливом сім'ї у дітей формуються практичні навички трудової діяльності, вміння цінувати й поважати працю інших людей, складається оцінка різних видів праці, їхня престижність і привабливість, орієнтація на певний зміст праці. Участь підлітків у трудовій діяльності сім'ї, їхня трудова активність залежать від позиції й зусиль батьків.

Трудове виховання закладає основу майбутнього життя. У людини, яку не навчили працювати, є один шлях — пошук «легкого» життя. Закінчується він, як правило, погано. Якщо батьки хочуть бачити свою дитину на цьому шляху, вони можуть дозволити собі розкіш усунути від трудового виховання [7, с.212].

За сучасних умов трудове вихован-

снення спільних заходів для їхнього усунення [7, с.235].

Основну роботу з батьками школа проводить через батьківські збори. Головне навантаження із забезпечення реального зв'язку з родиною лягає на плечі класного керівника. Важливою частиною практичної діяльності класного керівника із підтримки контактів з родиною є регулярне особисте відвідування учнів удома, вивчення умов їхнього життя на місці, узгодження й координація з батьками спільних заходів для посилення виховного впливу, запобігання небажаних результатів. Традиційною функцією класного керівника залишається просвітницька: багато родин мають потребу в педагогічних порадах, професійній підтримці. Доречним буде нагадати про низький рівень фінансування роботи класного керівника, що помітно знижує загальний рівень його виховної роботи й роботи із сім'ями зокрема.

Використовуючи методи анкетування учнів і їхніх батьків, проводячи опитування, нам вдалося виявити реальну участь підлітків у трудовій діяльності в сім'ї. З відповідей учнів і їхніх батьків проглядалася відсутність їх спільної трудової діяльності. Тому на батьківських зборах 8–9 класів на початку навчального року нами було запропоновано батькам узяти участь у педагогічному експерименті й допомогти своїм дітям у виконанні проектною роботи з трудового навчання.

Однією із цілей нашого експерименту було привертання уваги батьків до інтересів і проблем своїх дітей і у створенні хоч якихось мінімальних можливостей їхньої спільної діяльності, не долік якої дуже гостро спостерігається в наш час. Батьки допомагали своїм дітям у виборі теми й об'єкта проектування, корисного їхній родині, у пошуку й забезпеченні дітей цікавою й корисною літературою із проекту, допомагали при виконанні креслень, технологічних карт, економічному й екологічному обґрунтуванні проекту. Крім того, батьки частково забезпечили учнів різними матеріалами для виконання їхніх проектних робіт, це, з одного боку, допомогло вирішити проблему постійної нестачі матеріалів у школі, а з іншого, — поклато певну відповідальність на дітей за розумне використання матеріалів, придбаних на кошти своїх батьків.

Щоб підтримати інтерес підлітків до продуктивної праці, підсилити усвідомлення її суспільної значущості, ми підбили підсумки праці, організували виставки робіт учнів на батьківських зборах, педагогічних конференціях. На батьківських зборах відзначили кращих учнів, нагородили їх грамотами й цінними подарунками. Організована таким чином робота створила атмосферу поваги до підлітків, що сприяло формуванню в них позитивного ставлення до продуктивної праці.

Працюючи з підлітками, ми дійшли висновку, що виховувати працьовитість

у дітей слід з початкової школи. Тому для батьків учнів молодших класів нами були запропоновані рекомендації з організації трудового виховання в сім'ї, що, на наш погляд, має привернути увагу батьків до проблем трудового виховання і хоч частково сприяти підготовці покоління працьовитих підлітків.

Рекомендації батькам щодо організації трудового виховання в родині

Якщо ви бажаєте бачити свою дитину працьовитою (а лише це дає можливість реалізувати себе в житті й претендувати на успіх), то необхідно дотримуватися таких рекомендацій:

1. Ніколи не позбавляйте своїх дітей участі в сімейній праці, якої б кваліфікації й уміння вона не вимагала. Це не тільки виховує потрібні в майбутньому сімейному житті навички, але й формує звичку, потребу весь час робити щось для родини, є запорукою майбутнього сімейного благополуччя.

2. Трудове виховання потребує від батьків терпіння, наполегливості й педагогічного такту. Однак тиск з боку дорослих, надмірний примус може насторожити дитину, викликати в неї протест. Щоб цього не трапилося, батьки в першу чергу мають знати, які види праці запропонувати своїм дітям. Для дітей не треба шукати певну роботу, досить уважно поспостерігати за ними — вони самі знайдуть таку роботу, яка їм подобається. Згодом у них сформується стійкий інтерес до визначених видів праці, що згодом може розвинути й стати основою при виборі професії.

3. Окремі види праці дуже важливо закріпити за дітьми у вигляді постійних трудових доручень. Звичайно, це не виключає необхідності давати їм разові, короткочасні завдання. Даючи дітям короткочасні чи більш тривалі доручення, доцільно обов'язково домагатися їх виконання, доведення справи до кінця. Як короткочасні, так і тривалі доручення несуть у собі величезні виховні можливості: під час їх виконання й при отриманні позитивних результатів дитина відчуває радість праці, розвиває в собі почуття гідності, бажання бути завжди корисним.

4. Морально заохочуйте трудові зусилля кожного члена сім'ї. Виконання роботи має у підсвідомості асоціюватися з одержанням у підсумку позитивних емоцій. Страх невдачі не повинен обмежувати ініціативу й творчість.

5. Наочний приклад батьків, їхній спосіб життя, демонстрація ними задоволення від власної праці — найкращий метод виховання дітей. Невипадково існують сімейні династії, коли діти обирають собі професію батьків, тому що батьки всім своїм життям виховали повагу до цієї професії, сформували в дітей бажання повторити в житті й у роботі своїх батьків і матерів.

6. Ніколи не виносьте «сміття з хати». Підтримуйте авторитет і повагу до своєї професії у членів сім'ї, інакше вашій ди-

тині буде важко перебудувати власну свідомість, і за інерцією вона аналогічно буде ставитися до своєї «служби» й не досягне успіху й визнання.

7. Ніколи не розділяйте в сім'ї працю на «чоловічу» й «жіночу». Будь-яка справа має виконуватися якісно. У цьому — запорука виховання почуття обов'язку щодо будь-якої праці, необхідність якого висуває життя.

8. Велике значення має особистий приклад батька й матері. Спілкування дітей з батьками в процесі спільної домашньої роботи, на городі впливає на виховання їхньої працьовитості, позитивно впливає на розвиток самостійності, вимогливості до себе, колективізму, відповідальності, дбайливості й багатьох інших якостей. Причому для вдосконалення ведення домашнього господарства необхідне розумне планування й чітка організація домашньої роботи, справедливий розподіл домашніх обов'язків між усіма членами сім'ї, творче ставлення до праці, коли кожен охоче, без примусу, з душею виконує свої обов'язки в сім'ї.

9. Для трудового виховання в сім'ї характерні неперервність, тривалість і стійкість. Як правило, правильне ставлення батьків до виховання дітей дошкільного й раннього шкільного віку позитивно відбивається потім на їх навчальній, трудовій і громадській активності.

10. При організації трудової діяльності в родині доцільно використовувати різні ігрові прийоми.

Література

1. Руденко Л.Д. Взаимодействие семьи и школы в воспитании потребности в труде у подростков: Дис. ...канд. пед. наук. — К., 1990.
2. Крупенина И.В. Роль семьи в профориентации и подготовке детей к труду // Школа. — 2001. — №2.
3. Никитина Л. Учимся трудиться, или Корень трудолюбия // Родителям о детях — Педафакультет. — 2001. — №1. — С.152–160.
4. Мазур П. Родинне трудове виховання // Рідна школа. — 2000. — №6. — С.21–23.
5. Лавриненко Н.В., Небожко В.С. Роль семьи в трудовом воспитании. — К., 1988.
6. Терехова Л.В. Трудове виховання дітей у сім'ї. — К., 1990.
7. Подласый И.П. Педагогика: В 2 кн. — М., — 2000. — Кн.2.

